

ISSN (Print): 2304-5809
ISSN (Online): 2313-2167

Науковий журнал
«Молодий вчений»

№ 7 (34) липень, 2016 р.

Члени редакційної колегії журналу:

Adamczyk Arkadiusz – доктор габілітований політології (Республіка Польща)
Вікторова Інна Анатоліївна – доктор медичних наук (Росія)
Глуценко Олеся Анатоліївна – доктор філологічних наук (Росія)
Гриценко Дмитро Сергійович – кандидат технічних наук (Україна)
Дмитрієв Олександр Миколайович – кандидат історичних наук (Україна)
Змерзлий Борис Володимирович – доктор історичних наук (Україна)
Іртищева Інна Олександрівна – доктор економічних наук (Україна)
Лебедева Надія Анатоліївна – доктор філософії в галузі культурології (Україна)
Марусенко Ірина Михайлівна – доктор медичних наук (Росія)
Морозенко Дмитро Володимирович – доктор ветеринарних наук (Україна)
Наумкіна Світлана Михайлівна – доктор політичних наук (Україна)
Нетюхайло Лілія Григорівна – доктор медичних наук (Україна)
Пекліна Галина Петрівна – доктор медичних наук (Україна)
Романенкова Юлія Вікторівна – доктор мистецтвознавства (Україна)
Севостьянова Наталія Іларіонівна – кандидат юридичних наук (Україна)
Стратонов Василь Миколайович – доктор юридичних наук (Україна)
Шаванов Сергій Валентинович – кандидат психологічних наук (Україна)
Шайко-Шайковський Олександр Геннадійович – доктор технічних наук (Україна)
Шапошников Костянтин Сергійович – доктор економічних наук (Україна)
Шапошникова Ірина Василівна – доктор соціологічних наук (Україна)
Швецова Вікторія Михайлівна – кандидат філологічних наук (Росія)
Шепель Юрій Олександрович – доктор філологічних наук (Україна)
Шерман Михайло Ісаакович – доктор педагогічних наук (Україна)
Шипота Галина Євгенівна – кандидат педагогічних наук (Україна)
Яковлев Денис Вікторович – доктор політичних наук (Україна)
Яригіна Ірина Зотовна – доктор економічних наук (Росія)

Повний бібліографічний опис всіх статей журналу представлено у:
Національній бібліотеці України імені В.В. Вернадського,
Науковій електронній бібліотеці «КіберЛенінка»,
Науковій електронній бібліотеці Elibrary.ru, Polish Scholarly Bibliography

Журнал включено до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз:
РИНЦ, ScholarGoogle, OAJI, CiteFactor, Research Bible, Index Copernicus.
Index Copernicus (IC™ Value): 4.11 (2013)
Index Copernicus (IC™ Value): 5.77 (2014)

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 18987-7777Р від 05.06.2012 р.,
видане Державною реєстраційною службою України.

Обкладинка журналу присвячена стародавньому язичницькому святу Івана Купала, що з часом, після прийняття християнства, деякою мірою трансформувалося в церковне свято. Йдеться про народження Івана Хрестителя, яке святкується церквою у липні. Свято припадає на день літнього сонцезвороту, тому символізує народження літнього сонця – Купала, і тим самим завершує панування весняного сонця – Ярила. Після поширення християнства давнє народне свято Купала почало називатися святом Івана Купала. Цей день заповнений обрядами, пов'язаними з водою, вогнем і травами. У ніч на Івана Купала гадають, палять багаття, пускають вінки по воді та шукають квітку папороті. У багатьох українських селах свято досі не втратило свого сакрального значення, люди вірять, що природа в цей день володіє особливою силою і чарами.

Відповідальність за зміст, добір та викладення фактів у статтях несуть автори. Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій. Матеріали публікуються в авторській редакції. Передрукування матеріалів, опублікованих в журналі, дозволено тільки зі згоди автора та редакції журналу.

ЗМІСТ

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Галич А.О.

Портрет Тараса Шевченка
в романі польського
письменника Є. Єнджеєвича:
еволюція зовнішності.....343

Кравченко О.О.

Особливості функціонування
сленгізмів у сучасному
китайськомовному Інтернет-просторі347

Рудюк Т.В.

Звукова організація поетичних
текстів Ліни Костенко.....352

Сидорова М.О.

Мовний контекст як індикатор
конверсаційних імплікатур
у реактивних ходах
діалогічного дискурсу.....355

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Бондар К.В.

Спосіб життя як модус існування
людини тілесної.....359

Бончук Н.В.

Схильність до адиктивної поведінки
у підлітків залежно від особливостей
системи ціннісних орієнтацій.....362

Ларін Д.І.

Методологічні аспекти дослідження
історичного смислу періоду відкритої
психологічної кризи та його впливу
на становлення сучасної
психологічної науки.....369

Маргітай Р.В.,**Маргітай А.Г., Міхнова О.І.**

Особливості самооцінки студентів
зі схильностями до діяльності
у системах «людина – людина»
та «людина – природа».....373

Носко А.А.

Рефлексивне освітнє середовище
як засіб професійного становлення
майбутніх психологів377

Півень М.А.

Особистісні особливості осіб
із різним рівнем емоційної зрілості.....381

Теглівець А.В.

Принципи професійних відносин
між керівниками та практичними
психологами закладів освіти.....385

Шевчишена О.В.

Вплив особистісних якостей
і властивостей на становлення
та розвиток обдарованості
в підлітковому віці.....389

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Александрова Н.М., Сгадова В.В.

Організаційні форми і методи
інтерактивної взаємодії викладача
і студента в процесі формування
міжкультурної компетенції.....395

Деренько В.М.

Культурно-просвітницька діяльність
Іллі Киріяка в українській
діаспорі Канади.....399

Дружченко Т.П.

Підсистема вправ і завдань
для навчання англomовного
професійно-орієнтованого говоріння
студентів юридичних факультетів.....402

Закусилова Т.О.

Педагогічні умови формування основ
професіоналізму майбутніх медичних
сестер у процесі фахової підготовки.....407

Земба Беата Анна Казимеж

Роль семьи в формировании
у детей надлежащего отношения
к общественным нормам.....411

Капінус О.А., Трофімова Г.С.,**Топча Н.І., Томенко М.Г.**

Інтерактивний підхід
у навчанні іноземної мови
студентів технічних ВНЗ.....415

Кендзьор П.І.

Моделювання системи полікультурного
виховання у загальноосвітньому
навчальному закладі.....418

Козир М.В.

Теоретико-методологічні основи
інтеграції інформаційно-комунікаційної
педагогіки в освітній простір ВНЗ.....423

Курляк І.Є.

Використання процесу медіації
у справах неповнолітніх
злочинців у Польщі.....427

Лісніченко Ю.М.

Формування професійної
компетентності майбутніх офіцерів
у процесі вивчення фахових дисциплін
на засадах компетентнісного підходу.....432

Малинівська А.І.

Стереотипи поведінки
дітей підліткового віку
при надзвичайних ситуаціях.....436

Мариківська Г.А.

Формування виразності мовлення
старшокласників як складової
їхньої мовленнєвої культури.....439

Мартиненко С.М., Нечипоренко К.П.

Варіативність змісту освіти
як чинник розвитку
інтелектуально-творчих умінь
учнів початкової школи.....442

Мельник І.М.

Потенціал педагогічних дисциплін
у професійній самоосвіті
майбутнього вчителя початкової школи.....446

Сембрат А.А.

Історія виникнення гендерних
досліджень в педагогічній науці.....449

Слаужинська Л.Б.

Міжпредметні зв'язки в процесі
вивчення німецької мови у вищому
економічному навчальному закладі.....452

Telna O.A.

Disabled youth in Ukraine:
the governmental policies
and grassroots activities.....456

Чикалова Т.Г.

Підготовка майбутніх соціальних
педагогів до соціально-педагогічної
діяльності за місцем проживання460

Shevchenko M.Y., Dreval A.V.

The forming of the professional
culture as the development factor
of future educators.....465

Якушко К.Г.

Реалізація педагогічних умов
формування іншомовного
спілкування майбутніх інженерів.....468

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ**Запорожець В.А.**

Протестантизм в Україні: історичні
здобутки і сучасність.....472

Петриковская Е.С.

Мультикультурализм как проблема
философской антропологии.....476

Саковська О.Ю.

Природа та агент як її принцип
у філософії Аквіната. Джерела,
впливи та інтерпретації482

Соболь Т.В.,**Туренко В.Е., Ярмоліцька Н.В.**

Вища філософська освіта
у Франції та Італії: «виклики»
та «відповіді» для України.....486

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ**Климчук І.І.**

Особливості гендерного підходу
в теорії міжнародних відносин.....491

Ростецька С.І.

Регіональна ідентичність
як предмет наукового аналізу.....495

Федорчук О.О.

Інститут політичних і етнонаціональних
досліджень імені І.Ф. Кураса
НАН України: історія діяльності
(кінець 80 років XX століття –
початок XXI століття).....499

Яковлев Д.В.

Дилеми вибору.....503

**ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ
ТА СПОРТ****Кравченко Т.П.**

Психолого-педагогічні механізми
формування у старших підлітків
ціннісного ставлення до власного
здоров'я у процесі
туристсько-краєзнавчої роботи.....509

CONTENTS

PHILOLOGICAL SCIENCES

Halych A.O.

The portrait of Taras Shevchenko
in the novel of a polish writer
Y. Yendjeyevytch:
evolution of appearance.....343

Kravchenko O.O.

Features of slang-functioning
in the modern Chinese-speaking
Internet-space.....347

Rudiuk T.V.

Sound organisation
in Lina Kostenko's poetry.....352

Sydorova M.O.

Language context as the indicator
of conversational implicatures
in responsive moves
of dialogical discourse.....355

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

Bondar K.V.

The way of life as a modus existence
of bodily human.....359

Bonchuk N.V.

The propensity for the addicted
behavior among the teens
depending on peculiarities
of values orientation system.....362

Larin D.I.

Practical considerations study
of historical and psychological meanings
period of open crisis and its impact
on the formation of modern psychology.....369

Margitay R.V.,

Margitay L.G., Mikhnova O.I.
Peculiarities of self-esteemation
of students with predispositions
to activities in the systems
«man – man» and «man – nature».....373

Nosko L.A.

Reflexive educational environment
as means of professional formation
of the future psychologists.....377

Piven M.A.

Personal characteristic of people
with different level of emotional maturity.....381

Teglivets L.V.

The principles of professional
relationships between the heads
and the practical psychologists
of educational institutions.....385

Shevchyshena O.V.

The influence of personal qualities
and properties on the formation
and development of talent
in adolescence.....389

PEDAGOGICAL SCIENCES

Aleksandrova N.N., Sgadova V.V.

Classroom management techniques
of teacher-student interaction
in the process of cultivating
cross-cultural compenetce.....395

Derenko V.N.

Cultural and educational
activities Ilya Kiriak to the Ukrainian
Diaspora in Canada.....399

Druzhchenko T.P.

Subsystem of exercises and tasks
for teaching professionally oriented
English speaking skills to law students.....402

Zakusilova T.A.

Pedagogical conditions
of formation foundations
of professionalism in future nurses
in the process of professional training.....407

Zieba B.A.

The role of the family in forming children
the proper attitude to social norms.....411

Kapinus O.L., Trofimova H.S.,

Topcha N.I., Tomenko M.G.
Interactive approach to teaching
foreign languages to the students
of technical universities.....415

Kendzor P.I.

Constructing of model of policultural
education in the secondary school.....418

Kozyr M.V.

Theoretical and methodological
foundations integration of ICT-pedagogy
in the education space universities.....423

Kurliak I.E.

Use of mediation process
with regard to the cases of juvenile
offenders in Poland.....427

Lisnichenko Y.M.

Formation of professional competence
of future officers in the study
major subjects on the basis
of competence approach.....432

Malinevsky L.I.

Stereotypes of behavior of children
of teens at emergencies436

Marikivska G.A.

Formation of seniors' speech expression
as a component their speech culture.....439

Martynenko S.M., Nechyporenko K.P.

Variability of education content
as factor of the development intellectual
and creative skills of primary school pupils...442

Melnyk I.M.

Orientations of disciplines
of general pedagogics concerning
the professional self-education
of the future primary school teacher.....446

Sembrat A.L.

The history of gender studies
in pedagogical science.....449

Sluzynska L.B.

Interdisciplinary communication
in the process of learning
german language in higher
economic education.....452

Telna O.A.

Disabled youth in Ukraine:
the governmental policies
and grassroots activities.....456

Chykalova T.G.

Future social pedagogues training
for social-pedagogical activities
in the place of residence460

Shevchenko M.Y., Dreval A.V.

The forming of the professional
culture as the development factor
of future educators.....465

Yakushko K.H.

Realization of pedagogical conditions
to form other language communication
for future engineers468

PHILOSOPHICAL SCIENCES

Zaporozhets V.A.

Protestantism in Ukraine: historical
achievements and modernity.....472

Petrikovskaya O.S.

Multiculturalism as a problem
of philosophical anthropology.....476

Sakovska O.Y.

Nature and agent as its principle
in Aquinas' philosophy. Sources,
impacts and interpretations482

Sobol T.V.,**Turenko V.E., Yarmolitska N.V.**

Higher philosophical education
in France: question and ask for Ukraine.....486

POLITICAL SCIENCES

Klymchuk I.I.

The peculiarities of gender
approach in ir theory.....491

Rostetska S.I.

Regional identity as a subject
of scientific analysis.....495

Fedorchuk O.A.

Institute of political and ethnonational
investigations named after I.F. Kuras
of the NAS of Ukraine: history activities
(end of the 80 years of the XX century –
beginning of XXI centuries).....499

Yakovlev D.V.

Choice dilemmas.....503

PHYSICAL EDUCATION
AND SPORT**Kravchenko T.P.**

Psychological and pedagogical
mechanisms of teens in high value
attitude to their own health
in the tourist and local history work.....509

УДК 37:373.3

Мартиненко

Світлана Миколаївна,

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри початкової освіти

Педагогічного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка

Нечипоренко

Катерина Петрівна,

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри початкової освіти

Педагогічного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка

Мартыненко

Светлана Николаевна,

доктор педагогических наук, профессор,

заведующая кафедры начального образования

Педагогического института

Киевского университета имени Бориса Гринченко

Нечипоренко

Екатерина Петровна,

кандидат педагогических наук, старший

преподаватель кафедры начального образования

Педагогического института

Киевского университета имени Бориса Гринченко

Martynenko S.M.,

doctor of pedagogical science, professor,

the head of the department of primary education

Pedagogical Institute

Borys Grinchenko Kyiv University

Nechyporenko K.P.,

PHD, lecturer of the department of primary education

Pedagogical Institute

Borys Grinchenko Kyiv University

**ВАРІАТИВНІСТЬ ЗМІСТУ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ТВОРЧИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

**ВАРИАТИВНОСТЬ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ КАК ФАКТОР
РАЗВИТИЯ ИНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ТВОРЧЕСКИХ УМЕНИЙ
УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ**

VARIABILITY OF EDUCATION CONTENT AS FACTOR OF THE DEVELOPMENT INTELLECTUAL AND CREATIVE SKILLS OF PRIMARY SCHOOL PUPILS

Анотація: у статті здійснено ретроспективний аналіз варіативності змісту освіти; розкрито його можливості для розвитку інтелектуально-творчих умінь учнів початкової школи; проаналізовано інваріантну та варіативну складові навчального плану, виникнення інтегрованих підручників; охарактеризовано сутність і зміст авторських курсів «Логіка.2-4 класи», «Розвиток продуктивного мислення.1-4 класи» з метою визначення їх впливу на розвиток інтелектуально-творчих умінь школярів.

Ключові слова: зміст освіти, варіативність змісту освіти, інваріантна складова, варіативна складова, інтелектуально-творчі вміння, розвиток інтелектуально-творчих умінь, учні початкової школи.

Анотация: в статье осуществлен ретроспективный анализ вариативности содержания образования; раскрыто его возможности для развития интеллектуально-творческих умений учащихся начальной школы; проанализированы инвариантную и вариативную составляющие учебного плана, возникновение интегрированных учебников; охарактеризованы сущность и содержание авторских курсов «Логика.2-4 классы», «Развитие продуктивного мышления.1-4 классы» с целью определения их влияния на развитие интеллектуально-творческих умений школьников.

Ключевые слова: содержание образования, вариативность содержания образования, инвариантная составляющая, вариативная составляющая, интеллектуально-творческие умения, развитие интеллектуально-творческих умений, учащиеся начальной школы.

Summary: the article presents the retrospective analysis of the variability of education content; determines its potential for the development of intellectual and creative skills of primary school pupils; analyzes unvariable and variable components of the curriculum, the history of nascency of integrated textbooks; characterizes the

content of unique courses "Logika.2-4 classes", "Development of productive thinking.1-4 classes" to determine their influence on the development of intellectual and creative skills of primary school pupils.

Key words: education content, unvariable component, variable component, intellectual and creative skills, the development of intellectual and creative skills of primary school pupils.

Постановка проблеми. Входження України в європейський та світовий освітній простір супроводжується розбудовою системи національної освіти, докорінною модернізацією її змісту. Оновлена модель освіти, побудована на особистісно орієнтованому, діяльнісному та компетентнісному підходах, передбачає формування творчої, цілісної особистості для життя в нових соціально-економічних умовах з урахуванням процесів євроінтеграції. Це зумовлює перебудову структури і змісту освіти, формування в учнів ключових і предметних компетенцій. На нашу думку, Базовий навчальний план сприятиме реалізації зазначеної стратегії освіти, зокрема його варіативна складова, що вміщує години на вивчення додаткових предметів, гурткову, факультативну роботу з урахуванням спеціалізації загальноосвітнього навчального закладу.

Проведений аналіз нормативно-правових документів, Державного стандарту початкової загальної освіти, навчальних планів засвідчив, що навчально-виховні можливості варіативної складової Базового навчального плану для початкової школи досліджували відомі вітчизняні вчені та педагоги-практики (Н. Бібік, М. Богданович, В. Бондар, М. Вашуленко, О. Савченко, О. Скрипченко). Результатом їхніх наукових пошуків стало створення альтернативних підручників і навчальних посібників для початкової школи, розроблення навчальних програм, курсів за вибором тощо.

Метою статті є аналіз складових навчального плану, навчальних програм, підручників для початкової школи як джерел змісту освіти, характеристика можливостей варіативної складової для розвитку інтелектуально-творчих умінь молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Для повного розуміння сутності і розкриття впливу варіативної складової змісту освіти на розвиток інтелектуально-творчих умінь учнів початкової школи вважаємо за необхідне провести ретроспективний аналіз цієї проблеми. Нами встановлено, що ідея варіативності змісту освіти у вітчизняній педагогіці не є новою. Ще з середини 70-их років XX ст. за часів Радянського Союзу різні аспекти цього феномена вирішували В. Давидов, В. Ельконін, Л. Занков, Н. Менчинська, О. Скрипченко, В. Сухомлинський, Н. Талізін. Активного вирішення ця проблема набула за часів становлення та розвитку Української державності. Зокрема у Програмі розвитку народної освіти Української РСР, розрахованій на 1991–1995 роки, зазначено основний недолік навчально-методичного забезпечення педагогічного процесу – його безальтернативність, слабку орієнтацію на задоволення індивідуальних запитів, потреб, інтересів та здібностей учнів, урахування творчого потенціалу кожного.

З проголошенням незалежності України розпочався активний процес реформування школи, який передбачав удосконалення чинних навчальних планів, програм і підручників. Як наслідок, було змінено структуру навчальних планів – виділення у них двох компонентів: державного та шкільного. Таке нововведення дало змогу більшою мірою враховувати особливості регіону, навчальних закладів, побажання батьків і учнів. «Це були по суті перші спроби запровадити варіативність змісту, але вони випереджали готовність науки і практики до їх реалізації» [7, с.3]. Однак ґрунтовно теоретико-методологічні засади функціонування національної школи було розкрито у Концепції середньої загальноосвітньої школи (1992), яка визначила, що «одним із основних напрямів відродження національної школи є варіативність змісту, форм, методів навчання і виховання учнів» [4, с. 5].

Створюючи варіативні моделі навчальних планів, передбачалося забезпечити такі пріоритети: зменшення максимального навантаження учнів за роками навчання, створення реальних умов для переходу на п'ятиденний навчальний тиждень, забезпечення умов для оздоровчої й розвивальної

діяльності учнів; збільшення питомої ваги предметів, які впливають на загальнокультурний і соціальний розвиток школярів; пріоритет вивчення рідної мови у школах з різним мовним режимом навчання; поєднання предметної системи навчання з інтегрованими курсами тощо. У зміст початкової освіти було введено елементи інтеграції навчальних предметів («Музика і рух», «Художня праця» та ін.), курси за вибором («Рідний край», «Народознавство», «Іноземна мова», «Ритміка» тощо).

Досить важливою проблемою стали розроблення та оновлення змісту навчальної літератури на нових теоретико-методологічних засадах. У цей час було видано майже 50 підручників і навчальних посібників для початкової школи; переглянуто зміст чинних букварів, читанок, хрестоматій, підручників із мови, математик і підготовлено їх до перевидання. Зважаючи на зміни у суспільному житті, було внесено корективи в окремі теми до програм з читання та розвитку мовлення. Оскільки оновити зміст підручників за такий короткий термін було складно, вчителям пропонувалося самостійно вирішувати доцільність вивчення того чи іншого матеріалу з урахуванням соціально-економічних та політичних процесів, що відбувалися в суспільстві. Міністерство освіти України рекомендувало педагогам критично підходити до матеріалів, розміщених у підручниках, зміст яких не був оновлений відповідно до нових програм.

У цей період введено єдині підручники для 3-річної і 4-річної початкової школи, видано навчальні програми, в яких докорінно оновлено зміст матеріалу з читання та природознавства, а також вперше включено народознавство, інтегрований курс «Людина і навколишній світ». У 1994 році було перевидано навчальні програми для початкових шкіл з українською мовою навчання, укладено підручники з усіх навчальних предметів. Продовжуючи втілення ідеї щодо структурування змісту підручників, у математику (за В. Богдановичем) було введено умовні позначення, зокрема: межі матеріалу, розрахованого на урок, вправи, що рекомендувались для домашньої роботи, кругові приклади та завдання з логічним навантаженням. Так, завдань, які б розвивали творчі

вміння: фантазувати, генерувати ідеї, знаходити нові шляхи вирішення проблеми, було від 6% (у підручнику для 2(1) класів) до 9,5 % (у підручнику для 3(4) класів), причому питома вага завдань із логічним навантаженням складала 3% та 7,5 % відповідно. За типами творчі завдання не відрізнялись від тих, які були в попередніх підручниках, але сюжети задач змінилися. Зокрема, на зміну піонерам і жовтеняттям прийшли юннати, пропонувалось виміряти відстань від Києва до Харкова, Львова, а не до Москви тощо.

Новий етап реформування змісту освіти розпочався у 1996 році з прийняттям Закону України «Про освіту», Концепцією державного стандарту загальної середньої освіти, які визначили його сутність і структуру, Базового навчального плану (державний, регіональний та шкільний компоненти) із зазначеними освітніми галузями та співвідношенням кількості годин на їх вивчення за роками навчання. В основу побудови кожної галузі покладено наскрізні змістові лінії для всіх рівнів загальної середньої освіти. Відтак, освітні стандарти стали передумовою для розвитку варіативної шкільної освіти.

У 1997 році опубліковано проект Державного стандарту початкової ланки освіти, Програми середньої загальноосвітньої школи. 1-4(1-3) класи, згодом затверджено Базовий навчальний план, який охоплював інваріантну та варіативну складові. Інваріантна складова «охоплювала всі предмети, які складали базу освіти, були її державним стандартом, викладалися і вивчалися за навчальним планом, програмами і підручниками» [5, с. 34]. Інваріантна складова передбачала вивчення української мови, математики, музики і образотворчого мистецтва, фізичної культури, природознавства, трудового навчання, основ здоров'я.

Варіантна складова «охоплювала вибірково-обов'язкові предмети, курси за вибором учнів, гуртки, факультативи з окремих предметів, дисципліни спеціалізації, також і мови населення (польська, чеська, угорська тощо)» [5, с. 34]. Її метою була диференціація та індивідуалізація навчання, врахування регіональних умов, вікових особливостей і потреб дітей.

Варіативність змісту освіти забезпечували інтегровані підручники, зокрема підручник для 1 класу «Горішок» (1997), зміст якого доповнювався зошитом із друкованою основою та методичним посібником для вчителя. Завдання «Горішка» вимагали від учнів активної творчої праці, під час роботи над ними діти навчалися всебічно розглядати поняття, вирішувати проблеми, у них розвивалося дивергентне мислення, вміння аналізувати, узагальнювати, прогнозувати, генерувати ідеї. М. Вашуленко, Н. Бібік, Л. Кочина зінтегрували зміст навчання грамоти, математики та ознайомлення з навколишнім світом, що сприяло розвитку в учнів інтелектуально-творчих умінь.

Новий етап реформування змісту шкільної освіти розпочався з прийняттям Закону України «Про загальну середню освіту» (1999), який визначав основні засади функціонування і розвитку системи загальної середньої освіти, що сприяла вільному розвитку особистості. Відтак, школа першого ступеня передбачала всебічний розвиток та виховання особистості через формування в учнів повноцінних мовленнєвих, читацьких, обчислювальних умінь і навичок, бажання і уміння вчитися, діти мають набути достатній особистий досвід культури спілкування і співпраці у різних видах діяльності, самовираження у творчих видах завдань.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти (2000) було розроблено кілька варіантів типових навчальних планів для початкової школи, за яких учні мали оволодіти ключовими компетентностями, тобто «набутими у процесі навчання інтегрованими здатностями особистості, які складаються із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці» [2, с. 3], які, на нашу думку, передбачали розвиток в учнів інтелектуально-творчих умінь. У Державному стандарті (2012) пріоритетним завданням початкової школи визначено також оволодіння учнями ключовими компетентностями, які передбачають сприяння їхньому особистісному, інтелектуальному та творчому розвитку. Тож на основі зазначеного вважаємо, що робота над розвитком інтелектуально-творчих умінь молодших школярів має бути систематичною, послідовною, хоча висока щільність матеріалу,

скорочення навчальних годин практично з кожного предмету не дає змоги вчителю виділити достатньо часу для цього. Саме розширення кількості годин на вивчення навчальних предметів за рахунок варіативної складової навчальних планів спроможне підвищити ефективність досягнення поставленої мети.

У поданій статті розглянемо також можливості освітньої галузі «Математика» щодо розвитку інтелектуально-творчих умінь учнів. З урахуванням цього проаналізуємо зміст навчальних курсів «Логіка. 2-4 класи» і «Розвиток продуктивного мислення. 1-4 класи», які є у варіативній складовій Типових навчальних планів. Аналіз «Логіки. 2-4 класи» (автор О. Митник) з метою виявлення її спрямованості на розвиток інтелектуально-творчих умінь учнів засвідчив великий потенціал навчального змісту. Мета курсу полягає в розвитку логічного та математичного мислення, просторового уявлення, винахідливості, кмітливості та зосередженості. Зазначені навчальні посібники структуровані відповідно до програми за принципом поступового ускладнення матеріалу, циклічної побудови змісту навчання та складаються з трьох розділів: «Поняття», «Судження», «Умовиводи». Логічні задачі розроблено на основі даних із різних галузей наук, практичної діяльності людини, повсякденного життя. Вирішення проблемно-пошукових завдань спрямоване на розвиток уваги, пам'яті, мислення, уяви, фантазії, синтезу та аналогії, вмінь генерувати власні ідеї. У навчальних посібниках вміщено також логіко-математичні ігри, правила, алгоритми, учні знайомляться з основними логічними поняттями, логічними задачами, вчать міркувати. Водночас кожне заняття має потенційні можливості щодо створення ситуацій розмірковування, під час яких учні висувують власні ідеї, гіпотези, доводять або спростовують їх раціональність.

Авторська програма курсу «Розвиток продуктивного мислення. 1-4 класи» і навчально-методичний комплект «Планета міркувань» для учнів 1-4 класів, розроблені О. Гісь, спрямовані на розвиток продуктивного мислення і творчих здібностей дітей. Програма спрямована на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів і мінімальне втручання у цей процес учителя. Заняття з цього курсу передбачають творчий пошук, ініціативу, самостійність,

продуктивне мислення, допитливість, кмітливість, пошук нових шляхів вирішення проблеми, що й сприяє розвитку інтелектуально-творчих умінь.

Висновки. Впровадження нормативно-правових документів у галузі початкової освіти уможливило розробити варіативне навчально-методичне забезпечення змісту освіти учнів, а саме: авторські програми, альтернативні підручники, навчальні посібники з різними методичними підходами до реалізації змістових ліній, вимоги до кожної освітньої галузі, до формування загальнонавчальних умінь і навичок. Саме варіативність змісту освіти сприяє вільному вибору навчальних предметів з урахуванням викликів сьогодення, потреб учнів, батьків, педагогів для формування креативної особистості з розвиненими інтелектуально-творчими вміннями та здібностями.

Список літератури:

1. Гісь О. М. Планета міркувань : метод. посіб. для вчителів / О. М. Гісь, І. В. Філяк. – 2-ге вид., доп. – К. : Ін-т сучас. підруч., 2013. – 260 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2001. – № 7. – С. 1–16.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2012. – № 7. – С. 1–18.
4. Концепція середньої загальноосвітньої школи України // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1992. – № 4. – с. 4–20.
5. Мартиненко С.М. Лекції з загальної педагогіки: навчальний посібник // С.М. Мартиненко, Л.Л. Хоружа. – К. : КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2003. – 136 с.
6. Митник О. Я. Курс «Логіка» в системі загальної середньої освіти: програма, календарне планування, методичний інструментарій, поняттєвий апарат // Початкова школа. – 2007. – № 10. – С. 1–16.
7. Савченко О. Я. Зміст шкільної освіти на рубежі століть // Шлях освіти. – 2000. – № 3. – С.3.